

Адміністративне право та процес

УДК 342.5 (477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18799882>

Поняття та соціальна сутність інформаційної сфери як об'єкту правової охорони та захисту

Мазійчук Володимир Анатолійович,

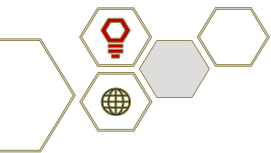
аспірант відділу аспірантури і докторантури НА СБ України, Україна,

<https://orcid.org/0009-0002-2471-1811>

Прийнято: 11.02.2026 | Опубліковано: 27.02.2026

Анотація. У статті здійснено комплексне теоретико-правове дослідження поняття та соціальної сутності інформаційної сфери як самостійного об'єкта правової охорони та захисту в умовах формування інформаційного суспільства та цифрової трансформації держави. Обґрунтовано, що інформаційна сфера це складне, багаторівневе соціально-правове утворення, яке охоплює сукупність інформації та інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, що здійснюють та забезпечують обіг інформації, тобто її створення, поширення (передавання), зберігання, використання та знищення, суспільні відносини, що виникають у процесі зазначеної діяльності, систему правового забезпечення інформаційних- відносин та інституційну систему публічного управління охорони та захисту.

Акцентовано увагу на соціальній природі інформаційної сфери, яка проявляється у забезпеченні демократичних процесів, прозорості публічної влади, розвитку громадянського суспільства та економіки знань. Доведено, що право на інформацію, свобода слова, доступ до публічної інформації та захист персональних даних формують ядро соціальної цінності інформаційної сфери

та зумовлюють необхідність її особливої правової охорони. Розкрито структурні елементи інформаційної сфери, до яких віднесено інформаційні ресурси, інформаційну інфраструктуру, суб'єктів інформаційних відносин та інформаційні процеси. Обґрунтовано, що саме комплексний характер цієї сфери зумовлює необхідність міжгалузевого правового регулювання із застосуванням конституційно-правових, адміністративно-правових, цивільно-правових і кримінально-правових засобів.

Особливу увагу приділено визначенню інформаційної сфери як об'єкта правової охорони, що включає захист інформаційних прав людини, інформаційних ресурсів, критичної інформаційної інфраструктури та інформаційного суверенітету держави. Зроблено висновок, що в умовах збройної агресії, кіберзагроз і поширення дезінформації ефективна правова охорона інформаційної сфери набуває стратегічного значення для національної безпеки України та потребує подальшого нормативного й інституційного вдосконалення.

Ключові слова: інформаційна сфера, соціальна сутність, інформаційні права, правова охорона, правовий захист, інформаційна безпека.

The concept and social essence of the information sphere as an object of legal protection and defense

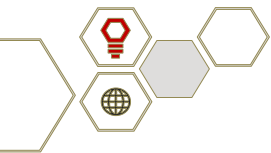
Volodymyr Maziychuk,

Postgraduate student of the Department of Postgraduate and Doctoral

Studies at the Security Service of Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-2471-1811>

Abstract: The article carries out a comprehensive theoretical and legal study of the concept and social essence of the information sphere as an independent object of legal protection and protection in the conditions of the formation of an information society and the digital transformation of the state. It is substantiated that

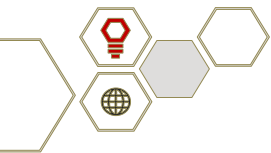

the information sphere is a complex, multi-level socio-legal formation that encompasses a set of information and information resources, information infrastructure, subjects that carry out and ensure the circulation of information, that is, its creation, distribution (transmission), storage, use and destruction, social relations that arise in the process of the specified activity, the system of legal support for information relations and the institutional system of public administration of protection and defense.

The attention is focused on the social nature of the information sphere, which is manifested in ensuring democratic processes, transparency of public authorities, development of civil society and knowledge economy. It is proved that the right to information, freedom of speech, access to public information and protection of personal data form the core of the social value of the information sphere and determine the need for its special legal protection. The structural elements of the information sphere are revealed, which include information resources, information infrastructure, subjects of information relations and information processes. It is substantiated that it is the complex nature of this sphere that determines the need for cross-sectoral legal regulation using constitutional, administrative, civil and criminal law means.

Particular attention is paid to the definition of the information sphere as an object of legal protection, which includes the protection of human information rights, information resources, critical information infrastructure and information sovereignty of the state. It is concluded that in conditions of armed aggression, cyber threats and the spread of disinformation, effective legal protection of the information sphere acquires strategic importance for the national security of Ukraine and requires further regulatory and institutional improvement.

Keywords: information sphere, social essence, information rights, legal protection, legal protection, information security.

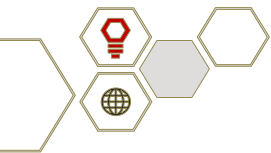

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, цифровізація державного управління та суспільних процесів, формування електронних комунікаційних мереж і глобального інформаційного простору зумовили якісну трансформацію ролі інформації в сучасному суспільстві. Інформація перетворилася на стратегічний ресурс, що впливає на політичну стабільність, економічний розвиток, соціальну інтеграцію та забезпечення національної безпеки. У цих умовах інформаційна сфера набуває ознак самостійного об'єкта правового регулювання, охорони та захисту.

Відповідно до положень Конституція України, держава гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації. Нормативне закріплення основ інформаційних відносин здійснюється також у Закон України «Про інформацію» та Закон України «Про доступ до публічної інформації». Водночас зростання кіберзагроз, поширення дезінформації, посягання на персональні дані, втручання в роботу інформаційно-телекомунікаційних систем свідчать про недостатню ефективність існуючих механізмів правової охорони інформаційної сфери.

Особливої актуальності проблема набуває в умовах збройної агресії проти України, коли інформаційний простір стає об'єктом цілеспрямованих інформаційних операцій, кібератак та маніпулятивного впливу на суспільну свідомість. За таких обставин інформаційна сфера виступає не лише середовищем реалізації конституційних прав і свобод людини, а й об'єктом забезпечення інформаційного суверенітету та складовою національної безпеки.

Попри значну кількість наукових досліджень у галузі інформаційного права, залишається дискусійним питання комплексного визначення поняття інформаційної сфери, її структурних елементів та соціальної сутності як об'єкта правової охорони. Відсутність узгодженого доктринального підходу

ускладнює формування цілісного механізму правового регулювання та захисту інформаційних відносин.

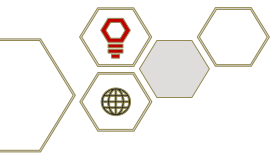
Отже, існує об'єктивна потреба у поглибленому теоретико-правовому осмисленні інформаційної сфери як багаторівневого соціально-правового явища, визначенні її місця в системі об'єктів правової охорони та розробленні напрямів удосконалення правових механізмів її захисту в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику визначення поняття та розкриття соціальної сутності інформаційної сфери як об'єкта правової охорони і захисту у своїх наукових працях досліджували такі вчені, як: І. В. Арістова, К. І. Беляков, О. І. Воронкова, О. А. Заярний, С. С. Єсімов, Л. П. Коваленко, М. В. Ковалів, О. М. Солодка, В. В. Сидоренко, О. В. Чуприна, О. Г. Ярема та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема правового визначення та захисту інформаційної сфери як об'єкта правової охорони досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими вже протягом кількох десятиліть. Такий інтерес науковців зумовлений швидким розвитком інформаційних технологій, глобалізацією цифрових комунікацій та появою нових соціально-правових викликів, які ставить перед державою сучасна інформаційна реальність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є комплексне теоретико-правове дослідження поняття та соціальної сутності інформаційної сфери як самостійного об'єкта правової охорони та захисту, а також визначення її місця і ролі в системі забезпечення прав і свобод людини, демократичного розвитку суспільства та національної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення інформаційного суспільства, інтенсивний розвиток цифрових технологій, глобалізація комунікаційних процесів і зростання ролі інформації як стратегічного ресурсу зумовлюють якісну трансформацію соціальних відносин та актуалізують проблему належного правового забезпечення

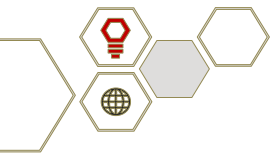

інформаційної сфери [1, с. 268-269]. У сучасних умовах інформація перестає бути лише допоміжним елементом суспільного життя, набуваючи ознак самостійної соціальної цінності, що безпосередньо впливає на функціонування держави, економіки, системи публічного управління, правопорядку та національної безпеки. Це об'єктивно зумовлює необхідність осмислення інформаційної сфери не лише як техніко-комунікаційного простору, а передусім як комплексного соціально-правового феномена, що потребує ефективної охорони та захисту з боку держави [2, с. 10].

Ускладнення інформаційних процесів супроводжується зростанням кількості та різноманітності загроз інформаційній безпеці, зокрема незаконного доступу до інформації, маніпулювання суспільною свідомістю, використання інформаційних ресурсів у злочинних цілях, порушення прав людини у сфері обігу інформації, а також криміналізації окремих сегментів інформаційного простору. В умовах цифровізації публічних і приватних відносин, а також воєнного стану, інформаційна сфера дедалі частіше стає об'єктом цілеспрямованого протиправного впливу, що надає їй особливого значення як об'єкту правової охорони та захисту [3, с. 385-386].

Інформація як наукова та соціально-правова категорія являє собою сукупність різноманітних повідомлень, відомостей і даних про події, явища та процеси, що відбуваються в межах певної системи або у навколишньому середовищі. Нормативно-правове закріплення поняття інформації в Україні здійснюється через низку спеціальних законодавчих актів. Так, у Законі України «Про інформацію» інформація визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (ст. 1) [4]. Таке визначення є базовим для національного інформаційного законодавства та використовується як вихідне при регулюванні інформаційних правовідносин у різних сферах.

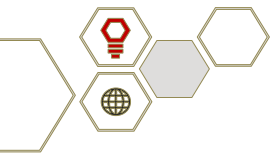
Відповідно до положень Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [5], національна інформаційна сфера визнається базовою

основою формування та сталого розвитку інформаційного суспільства в Україні. Саме через її функціонування забезпечується створення, обіг, використання та захист інформаційних ресурсів, а також реалізація інформаційних прав і свобод людини та громадянина. І. В. Арістова, наголошує на особливій ролі та значенні інформаційної сфери як системоутворюючого чинника життєдіяльності суспільства і держави. На її думку, інформаційна сфера активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки, а в окремих державах фактично інтегрує їх у єдину систему безпеки. Вчена також підкреслила особливість інформаційної сфери як сфери, в якій здійснюється суто інформаційна діяльність (збирання, виробництво, зберігання, використання, поширення інформації) і відповідна діяльність, яка забезпечує інформаційну діяльність [6, с. 15-16].

Інформаційна сфера постає ключовим об'єктом правового регулювання та стратегічного управління, від ефективності функціонування якого значною мірою залежить реалізація державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства та забезпечення національної безпеки України. Дослідження інформаційної сфери здійснюється представниками різних наук та спеціальностей та у різних контекстах [7, с. 153]. Однак, попри надзвичайно широке та усталене використання словосполучення «інформаційна сфера» в науковому обігу, на сьогодні відсутня загальновизнана, уніфікована дефініція цього терміна, що свідчить про складність і багатовимірність інформаційних відносин, а також про міждисциплінарний характер досліджуваного феномена, який перебуває на перетині права, філософії, соціології, кібернетики та теорії управління. Водночас відсутність чіткого та усталеного визначення поняття «інформаційна сфера» ускладнює як наукове осмислення відповідних процесів, так і практику правового регулювання, що зумовлює необхідність подальших теоретичних розробок у цьому напрямі [8, с. 10].

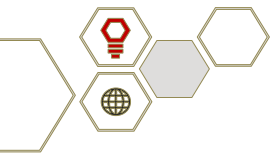
К. І. Беляков, визначає інформаційну сферу як сукупність інформаційних ресурсів у єдності із засобами, методами та умовами, що забезпечують їх активізацію та ефективне використання [9, с. 269-270]. Такий підхід дозволяє розглядати інформаційну сферу не лише як статичний масив інформаційних ресурсів, а як динамічну систему, функціонування якої зумовлюється наявністю відповідної інфраструктури, управлінських механізмів і нормативного регулювання.

У межах системного підходу інформаційна сфера досліджується з позицій загальної теорії систем як цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, до яких належать інформаційні ресурси, інформаційні технології, суб'єкти інформаційних відносин, управлінські механізми та інформаційні процеси. Саме завдяки синергетичним ефектам системи виникає взаємодія між її елементами, що забезпечує безперервний обіг інформації, здійснення інформаційної діяльності та розвиток інформаційних процесів. Прикладом практичної реалізації такого підходу є впровадження електронного урядування, зокрема інтеграція інформаційних ресурсів органів державної влади в межах реалізації публічно-сервісної діяльності [10, с. 174-175].

Технологічний підхід до розуміння інформаційної сфери ґрунтується на визнанні визначальної ролі інформаційних технологій, телекомунікаційних засобів та інформаційної інфраструктури у її функціонуванні. У межах цього підходу особлива увага приділяється інноваціям у сфері цифрових технологій, обробки великих обсягів даних, розвитку телекомунікацій та автоматизованих систем управління. Серед представників цього підходу особливе місце посідає Клод Шеннон, який заклав основи теорії інформації та сформував наукові передумови для технологічного осмислення інформаційних процесів [11, с. 12].

Водночас у межах економічного підходу інформація розглядається як специфічний економічний ресурс і товар, що має вартісне вираження та може бути об'єктом купівлі-продажу. Основними напрямками дослідження

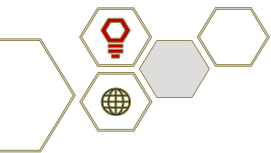

інформаційної сфери у цьому контексті є розвиток цифрової економіки, формування ринку інформаційних послуг, процеси монетизації даних та трансформація виробничих і управлінських моделей [12, с. 577-578].

Культурологічний підхід виходить із того, що інформаційна сфера акумулює у собі культурні коди, символи та цінності, які істотно впливають на формування світогляду, ідентичності та соціальних норм. Інформація у цьому аспекті виступає інструментом культурної комунікації, а засоби масової інформації та цифрові платформи здійснюють значний вплив на культурні процеси, суспільні уявлення та поведінкові моделі.

У науковій літературі питання структури інформаційної сфери отримало ґрунтовне висвітлення. Так, О. В. Чуприна до структури інформаційної сфери відносить: суб'єктів інформаційної взаємодії або інформаційного впливу; власне інформацію, призначену для використання суб'єктами інформаційної сфери; інформаційну інфраструктуру, що забезпечує можливість здійснення обміну інформацією між суб'єктами; суспільні відносини, які формуються у зв'язку з утворенням, передачею, поширенням і зберіганням інформації [13, с. 97-98]. Запропонований підхід дозволяє розглядати інформаційну сферу як динамічну систему, у межах якої поєднуються матеріальні та нематеріальні компоненти, а також соціальні зв'язки, що виникають у процесі інформаційної діяльності.

Схожій позиції дотримується Л. П. Коваленко, яка вважає, що структуру інформаційної сфери утворюють інформація, інформаційна інфраструктура, суб'єкти, що здійснюють збирання, формування, поширення та використання інформації, а також система регулятивних засобів, спрямованих на впорядкування суспільних відносин, які виникають у зв'язку з такою діяльністю [14, с. 115-116]. Такий підхід акцентує увагу на правовому вимірі інформаційної сфери та підкреслює значення нормативного регулювання як ключового елементу її функціонування.

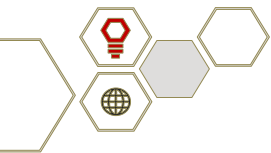

Узагальнення підходів учених-правників до визначення структури інформаційної сфери свідчить про їх безпосередній зв'язок з інформаційною діяльністю, її організацією, забезпеченням та цільовою спрямованістю. Така обставина надає структурним елементам інформаційної сфери динамічного характеру, перетворює їх на соціально значущі цінності, на досягнення яких спрямовується відповідна діяльність або з використанням яких вона здійснюється.

Подібну позицію поділяє і О. М. Солодка, яка зазначає, що у сучасному науковому обігу активно використовуються такі поняття, як «інформаційний простір», «інформаційна сфера», «інформаційно-правовий простір», «сфера інформації», «віртуальний простір», «кібернетичний простір» тощо. При цьому дослідниця підкреслює, що інформаційний простір дедалі частіше розглядається як складова більш широкого кібернетичного простору [15, с. 44]. Така тенденція відображає ускладнення інформаційних процесів і їх тісний зв'язок із цифровими та кібернетичними технологіями.

У цьому контексті заслуговує на увагу і підхід К. І. Белякова, який застосовує поняття «віртуальне середовище», підкреслюючи, що воно не є альтернативою реальному світові, а виступає його невід'ємною складовою. Вчений зазначає, що це знайшло своє відображення у концепції «реальної віртуальності», у межах якої комунікація та взаємодія у віртуальному середовищі справляють безпосередній вплив на життя суспільства та держави [9, с. 51]. Такий підхід підсилює аргументацію щодо соціальної значущості інформаційної сфери як чинника суспільного розвитку.

З урахуванням предмета даного дослідження, спрямованого на з'ясування поняття та соціальної сутності інформаційної сфери як об'єкта правової охорони та захисту, доцільним є формулювання авторського розуміння інформаційної сфери як *складного, багаторівневого соціально-правового утворення, яке охоплює сукупність інформації та інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, суб'єктів, що здійснюють та*

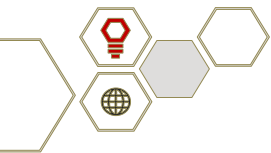

забезпечують обіг інформації, тобто її створення, поширення (передавання), зберігання, використання та знищення, суспільні відносини, що виникають у процесі зазначеної діяльності, систему правового забезпечення інформаційних- відносин та інституційну систему публічного управління охорони та захисту.

Соціальна сутність інформаційної сфери полягає в її здатності забезпечувати комунікацію між членами суспільства, формувати суспільну свідомість, впливати на прийняття управлінських рішень і реалізацію прав та свобод людини. Через інформаційну сферу здійснюється передача соціального досвіду, знань і культурних цінностей, що робить її невід’ємним елементом соціального розвитку. Водночас інформаційна сфера є середовищем підвищених ризиків, зокрема поширення дезінформації, порушення приватності, маніпуляції суспільною думкою та посягань на інформаційний суверенітет держави. Саме ця дуалістична природа зумовлює необхідність її правової охорони та захисту.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що інформаційна сфера це складне, багаторівневе соціально-правове утворення, яке охоплює сукупність інформації та інформаційних ресурсів, інформаційної інфраструктури, суб’єктів, що здійснюють та забезпечують обіг інформації, тобто її створення, поширення (передавання), зберігання, використання та знищення, суспільні відносини, що виникають у процесі зазначеної діяльності, систему правового забезпечення інформаційних- відносин та інституційну систему публічного управління охорони та захисту. Її сутність не зводиться виключно до технічного або ресурсного виміру, оскільки вона функціонує як простір реалізації фундаментальних прав і свобод людини та як ключовий чинник демократичного розвитку держави.

Соціальна цінність інформаційної сфери полягає передусім у забезпеченні права на свободу думки і слова, права на інформацію, доступу до

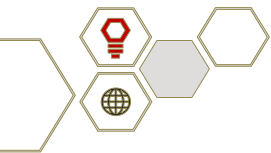
публічної інформації, захисту персональних даних та недоторканності приватного життя.

Інформаційна сфера виступає самостійним об'єктом правової охорони, оскільки посягання на інформаційні ресурси, права суб'єктів інформаційних відносин або критичну інформаційну інфраструктуру здатні спричинити істотні негативні наслідки як для окремої особи, так і для суспільства та держави в цілому. В умовах цифровізації, розвитку електронного урядування, поширення кіберзлочинності та інформаційних операцій проти України значення комплексного правового захисту інформаційної сфери набуває стратегічного характеру та безпосередньо пов'язується із забезпеченням інформаційного суверенітету і національної безпеки.

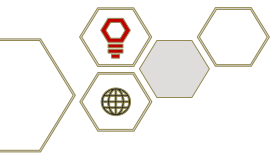
Перспективними напрямками вдосконалення правового регулювання інформаційної сфери є: гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами; оновлення понятійно-категоріального апарату; посилення міжгалузевої взаємодії правових механізмів захисту; розвиток інституційного забезпечення інформаційної безпеки; формування належного рівня цифрової та правової культури населення. Таким чином, інформаційна сфера як об'єкт правової охорони та захисту потребує комплексного, системного та міждисциплінарного підходу, що поєднує правові, організаційні та технічні засоби впливу. Лише за умови належного нормативного забезпечення та ефективної правозастосовної практики можливо гарантувати стабільність функціонування інформаційного простору, реальність інформаційних прав людини та стійкість держави до сучасних інформаційних викликів.

Список використаних джерел

1. Заярний О. А. Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 700 с.

2. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 416 с.
3. Новицька М. В. «Адміністративне правопорушення» та суміжні поняття: аналіз співвідношення. *Юридичний вісник*. 2020. №1. С. 384–390.
4. Про інформацію : Закон від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
5. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>
6. Арістова І. В. Національний механізм реалізації цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні: роль юридичного механізму та його складових. Монографія: Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку. Scientific monograph. Vol. 1. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. Р. 1-31.
7. Благодарний А. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері державної безпеки: теорія та практика правового регулювання : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2021. 160 с.
8. Правдюк С. М. Інформаційні правопорушення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 17 с.
9. Беляков К. І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного-правового та наукового забезпечення: монографія. Київ: КВІЦ, 2008. 576 с.
10. Негодченко В. О. Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами Національної поліції України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 463 с.
11. Сидоренко В. В. Адміністративно-правова відповідальність за економічні правопорушення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 19 с.
12. Воронкова О. І. Інформаційна сфера України в умовах сталого розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 574–579.

13. Чуприна О. В. Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 175 с.

14. Коваленко Л. П. Інформаційне право: підручник. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 284 с.

15. Солодка О. М. Інформаційний простір держави як сфера реалізації інформаційного суверенітету. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 39–46.